

“IN AENSIEN DER TWEE DIFFERENTE WETTEN”

De gedwongen verkoop van de Slekkenhoeve als illustratie van de late feodaliteit in Rumst

Op 30 januari 1759 vond in Rumst een bijzonder tafereel plaats¹. De 58-jarige Dominique Joseph de Moor, voormalig lid van de koninklijke en keizerlijke Arcièren-garde, een van de meest gereputeerde eenheden van het Habsburgse leger, verscheen voor het plaatselijke leenhof waar hij “heeft verheven voor een volle leene de heerlijkheijdt van den hooghen Meentoght” en de eed van hulde en trouw aflegde in handen van de stadhouder van het leenhof, Petrus Herry. De leenmannen Cornelis de Noter en Nicolaes van Gierle waren getuigen van dit schouwspel.

Voor Dominique de Moor paste deze eed in een goed opgebouwde strategie van sociale promotie. De Moor werd in 1700 geboren in een Brusselse patricische familie. De voormalige militair was na zijn afzwaaien rentmeester geworden van de abdij van Affligem en zo ook van haar titulaire aartsabt, de aartsbisschop van Mechelen, Thomas d’Alsace, die enkele weken voordien, op 5 januari 1759 was overleden. De Moor zou op 16 juni 1770 de ultieme bekroning van zijn leven meemaken, wanneer hij in de adelstand werd verheven en de naam “de Moor de Mentock” met nog meer eer mocht voeren. Zijn zoon Charles (1744-1797) zou de laatste feodale heer van de Meentocht zijn, waarna de titel via zijn zus Pauline werd overgedragen op de familie Otten, gezegd Otto de Mentock².

Maar ook voor Herry moet deze gebeurtenis iets bijzonders hebben gehad. De Moor had de heerlijkheid van de Hoge Meentocht immers verworven in het kader van een openbare verkoop, die was uitgelokt door de schuldeisers van zijn voorganger. Dat was precies wat Herry in 1728 was overkomen. Hij had toen de heerlijkheid Loenhout geërfd van zijn tante Louisa Bernardine, maar diende de titel binnen het jaar weer af te staan, toen de heerlijkheid werd verkocht op vraag van de schuldeisers van wijlen de echtgenoot van zijn tante³.

De vorige eigenaar van de heerlijkheid van de Hoge Meentocht was Philippus Franciscus Josephus de Sancey, een telg uit een ambtenarenfamilie die afkomstig was uit de Franche-Comté. Zijn vader, Joseph Théodore de Sancey was “secretaris van sijnen majesteit”⁴, meer bepaald binnen de Secretarie van Staat en Oorlog. Op 27 november 1700 huwde Théodore de Sancey in de Brusselse kerk van Sint-Jacob op de Coudenberg met Claudine Françoise Thérèse Vecquemans⁵, een telg uit een vooraanstaande Antwerpse familie die in dezelfde periode ook de heren van Zevenbergen en Ranst leverde. Philippus was hun oudste zoon, een jongere zoon werd kanunnik in de Sint-Jacobskerk in Antwerpen.

Voor zijn overlijden⁶ had vader de Sancy bij testament een rente geschonken aan de parochie en de armen van de Brusselse Kapellekerk, waarmee de familie blijkbaar nauwe banden onderhield. Zowel zijn echtgenote, die overleed op 20 juli 1750, als zijn jongste zoon, die op 27 juni 1751 overleed, kregen hun uitvaart in die kerk. Claudine Vecquemans werd er begraven in het koor van Onze-Lieve-Vrouw.

¹ Zo goed als alle in dit stuk beschreven feiten zijn gebaseerd op het procesdossier over de verkoop van de Slekkenhoeve, Algemeen Rijksarchief Brussel-Vorst, Raad van Brabant, Processen van de adel, nr 7436.

² Voor aanvullende informatie over Dominique de Moor en zijn familie, zie B.W. van Schijndel, *Généalogie Otten, dit Otto de Mentock avec notices sur les familles alliées*, s.l.n.ed. 1954, II 336-337.

³ <https://www.geschiedenisvanloenhout.net/bekende-personen/heren-van-loenhout/1728-1729-petrus-herry/>

⁴ H. Swinnen (red.), *De volkstelling van 1702 in Brussel en omgeving*, Familiekunde Vlaanderen Regio Leuven, Leuven, 2018, I 206.

⁵ Ook de spelling Vequemans of Vekemans komt voor.

⁶ De datum van dat overlijden hebben we vooralsnog niet teruggevonden, maar blijkbaar gebeurde dit vrij vroeg, allicht in 1709 of 1710, zoals kan worden afgeleid uit allusies in het procesdossier.

omtrent het H. Bloedt" gelegen, waarbij hij ook verklaarde dat een eerdere schuld inmiddels was vereffend. Opmerkelijk is dat deze "arrestering" plaatsvond voor vier leden van het leenhof (Engelbertus van den Vonder, Gilis van Cauwenbergh Gilis sone, Cornelis de Noter en Peeter Gramment), twee schepenen van de Vrijheid (Peeter Asselberghs en Peeter Braeckmans), de plaatsvervanger van de stadhouder (Nicolaes van Gierle) en de "drossaert ende schouteeth" Franciscus Josephus Lissens. Een strikte afbakening tussen het leenhof en de schepenbank leek dus niet aan de orde te zijn.

Helaas overleed de kanunnik (onverwacht?) kort na zijn moeder, zodat de verantwoordelijkheid voor de zwaar belaste boedel toch bij Philippus de Sancey kwam te liggen. Gauw werd het duidelijk dat de Sancey niet op kon tegen de overmacht aan schuldeisers. Op 13 februari 1759 vaardigde de Soevereine Raad van Brabant een decreet uit dat de gedwongen verkoop beval een aantal "Goederen geleghen onder de Vreyheijt van Rumpst".

Enerzijds ging het om "Sekere Huijsinghe metten gronde ende sijne toebehoorten gestaen ende geleghen binnen de voors. Vrijheijt van Rumpst gemeijnlijkck genoempt de Slekkhoeve bestaande eerst in een steenen ende schaallie huijs metten stal, over, cour ende andere Edificien daen annex". Dit leengoed werd verkocht samen met de bijbehorende landbouwgronden, het Groote Veld (2 bunders, 236 roeden), het Half Bunder ofte Caervelt (2 bunders en 99 roedern), het Galghevelt ofte Rijn Heylighvelt (370 roeden), het Hooghvelt (5 bunders), het Galghenbos (1 bunder en 135 roeden), de Grooten Dryhoeck (1 bunder, 384 roeden), de Cleijnen Dryhoeck (307 roeden), het Groot Heyligh Bloedt Veldt (1 bunder, 89 roeden) en het Moortebosch (322 roeden).

Daarnaast werden ook enkele allodiale goederen, waarop dus geen leenrecht gold, verkocht, zoals het Stutsaerdtveldt (1 bunder en 110 roeden), het Achterste Veldt (390 roeden), het Voorste Veldt (334 roeden), twee bunders weiden en schorren, de Middensten Spinrock (108 roeden), het Herveldt (een bunder en 7 roeden) en het Hafveldt (124 roeden), samen met het Mutsaert (een bunder en 110 roeden).

De belangstelling voor de met veel schulden belaste goederen was niet bijster groot. Ondanks het verbod dat op vraag van de kerk- en armenmeesters van de Kapellekerk op 2 oktober 1755 was uitgevaardigd om nog verdere schulden te vestigen op de goederen, bleef het om een riskante verkoop gaan. Op de eerste vier koopdagen die tussen 22 september 1756 en 22 februari 1757 werden georganiseerd, kwam geen enkele belangstellende opdagen. Uiteindelijk zou Dominicus Josephus de Moor op 17 juni 1757 de Hooge Meentocht kopen en conform de verkoopsvoorwaarden meteen 16.000 gulden consigneren om de schuldeisers te voldoen.

Daarmee was de lijdensweg nog niet tot een einde gekomen. Met name Theresa Mattheus, begijn in Lier en erfgename van de secretaris van Kontich en de pastoor van Waarloos, beet zich namens haar familie en mede-erfgenamen vast in dit dossier. Reeds in februari 1759 dagvaardde ze De Moor voor de Raad van Brabant met het oog op het lichten van de door hem gestelde zekerheid. Zo eenvoudig zou het echter niet blijken te zijn.

Ook toen duidelijk was geworden dat De Moor was tegemoet gekomen aan al zijn verplichtingen, bleef er een reuzengrote vraag open, namelijk hoe die gelden moesten worden verdeeld. De 16.000 gulden volstonden immers bij lange niet om de schulden van de familie de Sancey helemaal te compenseren, zodat de vraag rees wie voorrang had op de andere schuldeisers. Opnieuw nam Theresa Mattheus het initiatief tot een nieuw proces, dat op 8 oktober 1767 aanving voor de Raad van Brabant. Ook andere schuldenaars sloten zich aan bij de procedure, onder meer de erfgenamen van de dakdekker Van

Steen, die voor de familie een aantal karweien had uitgevoerd in Brussel. De Moor stelde zich coulant op en verklaarde zich bereid een bijkomend bedrag van 3000 gulden hoofdsom en 359 gulden en 15 stuivers interesten te consignereren.

De zaken werden niet vergemakkelijkt door de klaarblijkelijke administratieve chaos die toen in Rumst heerste. Bij het verkoopdossier van de Hooge Meentocht hoorde een figuratieve kaart, die berustte bij Jonghmans, de voormalige secretaris van de vrijheid Rumst. Helaas was Jonghmans overleden en de kaart verdwenen, wat een goed begrip van de verschillende relevante stukken niet echt vergemakkelijkte.

De grote vraag was echter geen feitelijke, maar een juridische vraag, namelijk wie al dan niet zekerheid had laten vestigen (“arrest gedaan”) bij het leenhof van Rumst en of dit wel was gebeurd volgens de juiste vormen. Gebeurde dat immers “in handen van den Secretaris en de Wethouders van Rumpst” of van “het Leenhof bestaenden in Stadthouder, Greffier ende Leenmannen” of nog “in aensien der twee differente wetten”, namelijk beide colleges die samen zetelden? Zo rees de vraag of Jonghmans überhaupt wel iets te maken had met de leengoederen, vermits zijn functie was “greffier van Rumst ende laethove van Mentoch, het welck niet en is het leenhoff”. Waren de arresteringen dan wel correct gebeurd?

Aan de andere zijde werd dan weer verdedigd dat de parochie en armen van de Kapellekerk een specifieke arrestering hadden laten gebeuren op de leengoederen, zodat zij voorrang moesten krijgen op meer algemene zekerheden.

Opmerkelijk was overigens ook de argumentatie van advocaat Van Goethem, die optrad voor de erfgenamen van de dakdekker Van Steen. Volgens hem was het “notoir” dat de familiegoederen al bij het overlijden van vader de Sancey waren overgegaan op zijn beide zonen, omdat hun moeder niet over deze goederen kon beschikken. Interessant is dat hij zich daarbij uitdrukkelijk beriep op het “algemene Brabantse” leenrecht, en niet op de specifieke rechtsregels die in Rumst golden. Misschien is de conclusie onvoorzichtig, maar het lijkt niet onwaarschijnlijk dat het specifieke Rumstse leenrecht op dat moment in onbruik was geraakt. Hoe dan ook verwees geen van Van Goethems tegenstrevers naar een andersluidend lokaal recht⁷.

⁷ Zie over het Rumstse leenrecht ons artikel “Recht uit Rumst. Leenverheffing in de costuymen vanden lande van Rumpst”, Rumesta jaarboek 2012, 27-31.